

Pamětní známka, aršík a tisky k výročí úmrtí R. Heydricha

K prvnímu výročí úmrtí zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha byla v protektorátu Čechy a Morava vydána příležitostná příplatková známka, a to v archové úpravě a jako aršík. Pamětní razítko používáno nebylo. Různé organizace a osoby připravily pamětní tisky. U oficiálních poštovních vydání doplňuje článek známé informace a u neoficiálních materiálů shrnuje dosud publikované údaje a uvádí nové poznatky získané z archivů.

JAN DOBROVNÝ

V katalogu pamětních tisků z období protektorátu, který byl od listopadu 2016 průběžně otiskován ve Filatelii, byla jedna z kapitol věnována pamětním tiskům bez pamětního razítka. K některým událostem nebylo totiž pamětní razítko zhotoveno a pamětní tisky byly místo toho opatřovány otisky razítek denních, nebo nebyly oráženy vůbec. Jednou z takových událostí bylo i první výročí úmrtí zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha, který zemřel 4. června 1942 na následky zranění při atentátu. K výročí byla v protektorátu vydána příležitostná známka Pof. č. 111 a pamětní aršík Pof. č. A 111, což je podrobně zpracováno v článku F. Beneše [1] a podchyceno i v katalogu Pofis [2]. Vedle těchto oficiálních poštovních vydání existuje i řada nepoštovních tisků, které jsou stručně popsány ve Filatelii [3] a v katalogích [2, 4, 5].

Původním záměrem tohoto článku bylo věnovat se jen nepoštovním (neoficiálním) tiskům a uvést o nich údaje, které jdou nad rámec katalogového zápisu [3]. Při pátrání v archivech se však objevily i zajímavé údaje o známce a aršíku, takže se článek věnuje i jim.

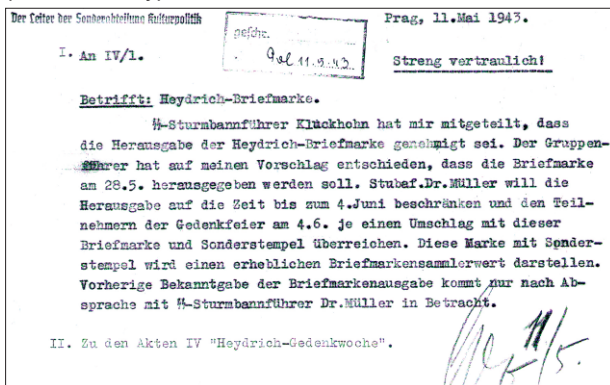
Příležitostná známka Pof. č. 111

Filatelisticky podstatné údaje jsou vyčerpávajícím způsobem popsány [1, 2] a vcelku není co k nim dodat. Z literatury [6] lze jen doplnit, že návrh známky předložil 22. února 1943 zastupující říšský protektor K. Dalugee ke schválení vedoucímu říšského kancléřství Dr. H. Lammersovi. K dopisu byl přiložen návrh známky, v této fázi bez runových znaků SS, bez Heydrichova jména a bez data narození a úmrtí. Vydání známky se předpokládalo v období 27. května. až 4. června. Peníze získané z příplatku k nominální ceně známky byly odhadnuty na 1 mil RM a měly být skrze Heydrichovu nadaci věnovány na vědecký výzkum v Praze. Dr. Lammers schválení podmínil souhlasem A. Hitlera, které bylo získáno až 8. května, po intervenci u Hitlerova osobního tajemníka M. Bormanna. Dalugeemu to bylo sice oficiálně oznámeno telegramem až 13. května, ale už 11. května sdělila vedoucí oddělení kulturních záležitostí [7] (obr. 1), že vydání známky bylo schváleno a vydána bude 28. května. Tímto rozhodnutím také padl původní návrh vydat známku až 4. června, tj. k datu konání smuteční slavnosti (tryzny) a předávat jejím účastníkům obálku s právě vydanou

známkou a příležitostným razítkem. V tuto dobu byla informace o vydání známky ještě přísně tajná a k datu vydání zbývalo 17 dní.

V pozdější korespondenci (obr. 9) je zaznamenáno, že známka byla i přes nemalý náklad (1,28 mil. kusů) a vysoký příplatek (4,40 K) v necelých dvou dnech v protektorátu vyprodána.

Obr. 1: Oznámení o schválení vydání Heydrichovy známky.

Obsah oznámení (11. 5. 1943):

„Věc: Heydrichova poštovní známka
SS-Sturmbannführer Klückhohn mi sdělil, že vydání Heydrichovy poštovní známky je odsouhlaseno. Gruppenführer na můj návrh rozhodl, že známka může být vydána 28. 5. Sturmbannführer Dr. Müller požaduje stanovit datum vydání až na 4. června a požaduje předat každému účastníkovi vzpomínkové slavnosti dne 4. 6. obálku s touto známkou a pamětním razítkem. Znáмка s pamětním razítkem bude mít značnou sběratelskou hodnotu. Zveřejnění dřívějšího vydání známky, připadá v úvahu pouze po dohodě s SS-Sturmbannführerem Dr. Müllerem.“

Pamětní aršík Pof. č. A111

Podobně jako známka, i aršík je z filatelistického hlediska prozkoumán do všech podrobností [1]. Přetrvává však určitá nejistota nebo nedostatek informací, jak byl přidělován, kolik exemplářů bylo rozděleno, kdo je obdržel apod.

Formulace v Poštovním věstníku připouští výklad, že aršík byl vydán dříve než známka [1]. V prohlédnutých archivních materiálech [7, 8] není datum vydání aršíku zmíněno, lze pouze dovodit, že o jeho vydání bylo rozhodnuto až po 11. květnu 1943, poté co byla zamítnuta varianta vydání obálky se známkou a příležitostným razítkem. První zmínka o existenci aršíku byla nalezena v dopisu datovaném 28. května 1943 (obr. 3). V tomto dopisu odeslaném z kanceláře říšského protektora a adresovaném vedoucímu říšského

23

Obr. 2: Aršík s pořadovým číslem 23; aukce Kelleher, USA, v roce 2010.

kancleřství Dr. Lammersovi, se potvrzuje zaslání pamětního aršíku, společně s tzv. pamětními deskami. Aršík byl v německy vedené úřední korespondenci z té doby nazýván *Einerblock*, *Gedenblock*, *Markengedenblock* nebo *Heydrich Gedächtnisbriefmarke*.

V katalogu Michel se tradičně uvádí, že aršík byl vydán v nákladu 1.000 kusů.

Obsah dopisu (28. 5. 1943):

„Vážený pane říšský ministře!

Příležitostná poštovní známka Česko-moravské pošty k prvnímu výročí smrti SS-Obergruppenführera Reinharda Heydricha, o jejíž schválení Vůdcem jste se tak laskavě snažil, dnes vyšla.

Dovolují si Vám předat malé hedvábné desky se dvěma čtyřblyky této známky a jeden aršík s touto známkou s prosbou, abyste je předal Vůdci. Zároveň si dovoluji poslat Vám na památku přiložené kartónové desky se dvěma čtyřblyky a jeden aršík.

Aršíky přiložené v obojích deskách, jsou zvláštním vydáním známky, nebudou v prodeji a budou vydány pouze účastníkům vzpomínkové slavnosti, která se bude konat 4. června na Pražském hradě. Tyto aršíky budou posloupně číslovány.“

Organizace trzny a přidělování aršíků

Návrh programu pamětních oslav (trzny) byl odeslán říšskému ministru vnitra H. Himmlerovi 20. dubna 1943 a 26. dubna, bylo státnímu tajemníkovi u úřadu říšského protektora K. H. Frankovi, telegraficky oznámeno, že Hitler program schválil. Poté, co 8. května bylo schváleno i vydání příležitostné známky, mohli organizátoři začít připravovat i vydání a přidělování aršíku. Času do 4. června mnoho nezbývalo a sled hlavních činností - pokud se dá z archivních materiálů vyčíst - byl následující:

- 11. 5.: výběr místa konání trzny na Pražském hradě (Deutschen Saal);
- 22. 5.: objednáno vytištění pozvánek;
- do 27. 5.: příprava jmenných seznamů účastníků trzny;
- 28. 5 (pravděpodobně): odeslání pozvánek, poštou nebo telegraficky;
- 1. 6.: poslední možnost oficiálně odřeknout účast;
- 1. až 4. 5.: řešení otázky náhradních účastníků;
- 4. 5.: vydán seznam účastníků trzny s čísly pozvánek.

Pozvánky na trznu

Obdobně jako v jiných případech, byly i české názvy jednotlivých sálů na Pražském hradě změněny za okupace na německé. Nejdříve byla pro konání trzny navržena tzv. Reinhard Heydrich Halle, ale protože tu nebyla dobrá akustika a bylo zde pouze 150 míst, byl vybrán Deutschen Saal. V literatuře [9] je chybně ztožněn se Španělským sálem, ale šlo o nynější Rudolfovou galerii nacházející se v jeho sousedství. Podle plánu sedadel nalezeného v archivu [7] byla jeho kapacita 376 osob. Tomu je přiměřený i počet 450 číslovanych pozvánek, které byly i s obálkami objednány v pražské tiskárně Orbis (obr. 4 a 5).

Obr. 4: Objednávka pozvánek.

22. Mai 1943.

IV/1 7010

An die
Buchdruckerei Orbis,
Prag XII.
Schwerinstraße 46.

Ich bitte um Anfertigung von 450 Einladungskarten nach beiliegendem Muster. Die Karten sind in der rechten unteren Ecke fortlaufend zu nummerieren. - Die entsprechende Anzahl von Umschlägen bitte ich mit dem Probeabzug zu liefern.

Im Auftrage :

1 Anlage.

Der Reichsprotektor.

Prag, den 28. Mai 1943.

Obr. 3: Dopis říšského protektora, s nímž byly zaslány první aršíky a pamětní desky.

1.) AN HERRN
Reichsminister und
Chef der Reichskanzlei Dr. Lammers,
Berlin W 8,
Voßstrasse 6.

Sehr verehrter Herr Reichsminister !

Die Sonderbriefmarke der Böhmisch-Mährischen Post zum ersten Jahrestag des Todes des SS-Obergruppenführers Reinhard Heydrich um deren Genehmigung durch den Führer Sie sich liebenswürdigerweise bemüht hatten, ist heute erschienen.

Ich gestatte mir, Ihnen ein Seidenmappen mit zwei Viererblocks und einem Einerblock dieser Marke mit der Bitte zu übermitteln, es an den Führer weiterzuleiten. Das beiliegende Kartommappen mit zwei Viererblocks und einem Einerblock erlaube ich mir Ihnen als Erinnerungstück zu übersenden.

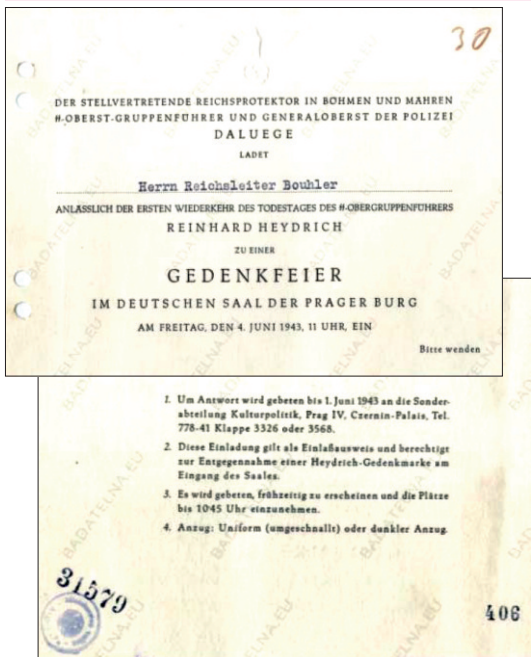
Die beiden Mappen beiliegenden Einerblocks sind Sonderdrucke der Marke, die nicht im Verkauf erscheinen und lediglich den Teilnehmern der am 4. Juni auf der Prager Burg stattfindenden Gedenkfeier ausgeteilt werden. Diese Sonderdrucke werden laufend nummeriert.

Heil Hitler !
Ihr sehr ergebener

I.V.

Text objednávky (22. 5. 1943):

„Prosím o zhotovení 450 pozvánek podle přiloženého vzoru. Listy jsou v pravém spodním rohu posloupně číslovány. Odpovídající počet obálek, mi prosím dojeďte spolu se zkušebním tiskem.“

Obr. 5: Pozvánka na tryznu s pořadovým číslem č. 406 (označení číslovačkou; ručně psaná čísla a razítko jsou archivními označeními).

Překlad textu pozvánky (převzato z F11/1998, s. 10):
Přední strana:

“Zastupující říšský protektor v Čechách a na Moravě / SS – Oberst – Gruppenführer a generál policie / Daluege / zve pana Reichsleitera Bouhlera (jméno na povankách dopsáno strojem) / u příležitosti prvního výročí dne úmrtí SS – Obergruppenführera Reinharda Heydricha / na vzpomínkovou slavnost / v Německém sále Pražského hradu / v pátek 4. června v 11 hodin. / Prosím obraťte“
Zadní strana:

1. Odpověď prosíme do 1. 6. 1943 na zvláštní oddělení kulturní politiky Praha IV, Čermínský palác, tel. 778-41 linka 3326 nebo 3568.
2. Toto pozvání platí jako průkaz a opravňuje k odebrání Heydrichovy pamětní známky u vchodu do sálu.
3. Prosíme, abyste se dostavili včas a zaujali místa do 10:45 hodin.
4. Oblečení: uniforma (přepásaná) nebo tmavý oblek.“

Němečtí sběratelé [10], si povšimli gramatické chyby, místo „Freitag den 4. Juni“ má být „Freitag dem 4. Juni“.

Vedle příslušníků Heydrichovy rodiny se tryznu zúčastnili ministři protektorátní vlády, představitelé různých součástí německé okupační moci, zástupci tisku, rozhlasu, kultury, jednotlivé osobnosti a další složky. Mezi pozvanými byly i delegace českých sedláků a dělníků, které Heydrich v prosinci 1941, resp. v květnu 1942, přijal na Pražském hradě¹⁾.

Jednotlivé skupiny účastníků tryzny:

1. L. Heydrichová (vdova); 2. E. Heydrichová (matka RH); 3. Úřad říšského protektora; 4. Vrchní zemští radové-inspektoři říšského protektora; 5. Německá branná moc; 6. Ozbrojené jednotky SS; 7. Říšská pracovní služba; 8. Velitelé pořádkové policie; 9. Velitelé bezpečnostní policie; 10. Úseková služebna bezpečnostní služby v Praze; 11. Úseková služebna gestapa; 12. Úseková služebna kriminální policie; 13. Soudní úřady; 14. Vysoké školy; 15. Studenti; 16. Styčné stranické úřady; 17. Župní vedoucí strany; 18. Krajsští vedoucí strany; 19. Vedoucí krajského úřadu strany v Praze; 20. Místní vedoucí strany v Praze; 21. Úsek SS č. XXXIX; 22. Útočné oddíly SA; 23. Nacionálně socialistický motorizovaný sbor; 24. Hitlerova mládež, Svaz německých dívek; 25. Protektorátní vláda a ministerstva; 26. Ostatní protektorátní úřady; 27. Kuratorium pro výchovu mládeže; 28. Tisk; 29. Rozhlas; 30. Delegace sedláků; 31. Delegace dělníků; 32. Kulturní sektor; 33. Představitelé národního hospodářství; 34. Jednotlivé osobnosti.

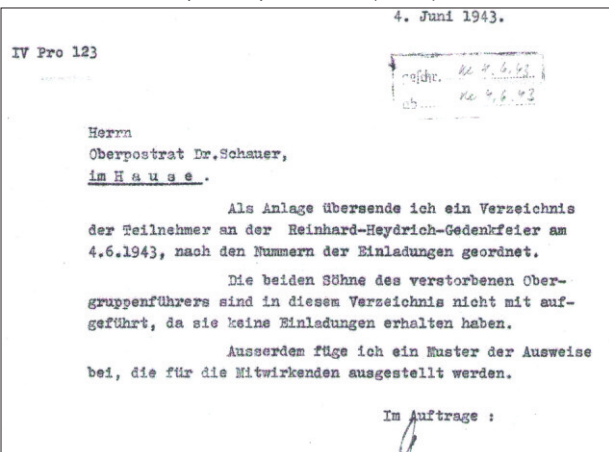
Tryznu organizovalo oddělení kulturní politiky u úřadu říšského protektora, jmenovitě Dr. Robert Gies, osobní tajemník K. H. Franka. Většinu účastníků byly rozeslány pozvánky a byli požádáni, aby do 1. června na pozvání odpověděli. V některých případech byli účastníci z Německa pozváni telegraficky. Pro vojenské složky byl organizátor určen pouze počet účastníků a jmenovitou nominací byli pověřeni příslušní vedoucí. Ti také mezi své podřízené pozvánky distribuovali. Stejně tomu bylo i se skupinou dělníků a sedláků, kteří obdrželi pozvánky od pověřených organizátorů až v den konání tryzny v Praze.

Některí z pozvaných se z účasti omluvili a některé omluvné dopisy se v archivu dochovaly. Např. prof. Max Švabinský se omluvil z důvodu revmatizmu nohou, někteří pozvaní Němci důvod neuvodili nebo se omluvili pro zaneprázdnění. Na uvolněná místa nominovali organizátoři jiné účastníky s jinými čísly pozvánek. Vznikl tak seznam (dále jen Seznam) 373

¹⁾ Skupina 40 krojovaných sedláků [22], byla Heydrichem přijata 5. 12. 1941. Podle dodatečně získaných údajů šlo o významné sedláky hospodařící na pozemcích o rozloze v desítkách hektarů a zapojené do funkcí v tehdejších zemědělských organizacích. Delegaci vedl Adolf Hrubý, tehdejší předseda Rady pro české zemědělské plodiny. Podle dobového tisku [23] byly předmětem audience také Heydrichovy výtky k plnění dodávek zemědělských plodin, zatajování skutečných výnosů a sabotování zemědělských soupisů. Delegace dostala možnost dodatečného ohlášení skutečného stavu během 8 dnů. Z této delegace se tryznu zúčastnilo 34 osob.

Na tryznu byla pozvána také delegace dělníků, které Heydrich přijal 15. 5. 1942. Z této skupiny se tryznu zúčastnilo 31 osob, většinou běžného dělnického povolání, ale bylo mezi nimi i několik sekretářů a jedna sekretářka. Organizací skupiny byl pověřen Franz Sedlacek, hlavní sekretář NGdA (Nationale Gewerkschaftszentrale der Arbeitnehmer-Národní odborová zaměstnanecká ústředna). Zástupci českého dělnictva byli přijati Heydrichem také 24. 10. 1941, ale podle jmen představitelů NGdA, kteří skupinu vedli, šlo o jinou skupinu, než která se zúčastnila tryzny.

účastníků tryzny, na kterém je u každého jména uvedeno číslo jeho pozvánky. Výjimkou jsou dva nezletilí Heydrichovi synové Klaus a Heider, kteří pozvánku neobdrželi, a jedna osoba, u které není číslo pozvánky uvedeno. V seznamu nejsou čísla pozvánek zasláných osobám, které účast odřekly: 16, 17, 20, 23, 35, 38-50, 53, 65, 82, 86, 97, 102, 113, 119, 121, 122, 139, 174, 184, 199, 203, 205, 211, 212, 246, 248, 252, 261, 301, 302, 392 a 401. U bloku pozvánek s nízkými čísly 38-50 je možné, že nebyly vůbec rozeslány a byly ponechány jako rezerva pro významnější osoby. Seznam vydalo s datem 4. června oddělení kulturní politiky pro svoji vnitřní potřebu, zřejmě ke kontrole účastníků při vstupu do sálu (obr. 6).

Obr. 6: Průvodní dopis k vydanému seznamu účastníků tryzny.

Text průvodního dopisu (4. 6. 1943):

„Panu vrchnímu poštovnímu radovi Dr. Schauerovi,
V příloze vám zasílám seznam účastníků pamětní slavnosti Reinharda Heydricha 4. 6. 1943, uspořádaný podle čísla pozvánek. Oba synové zemřelého Obergruppenführera nejsou v tomto seznamu uvedeni, protože pozvánky neobdrželi. Kromě toho přikládám vzor průkazky, která bude vystavena pro spolupracující osoby.

Situaci zkomplikovalo 21 osob, které odřekly účast příliš pozdě na to, aby mohli být místo nich vybráni náhradníci a rozeslány jim náhradní pozvánky. V Seznamu jsou jejich jména přeškrtnuta. Jde o pozvánky č. 14, 18, 19, 26, 30, 52, 54, 55, 56, 57, 66, 67, 68, 69, 70, 106, 107, 172, 215, 282 a 374. Uvolněná místa pravděpodobně obsadil služební personál, o kterém je zmínka dále, protože z filmu [11] a z fotografií z tryzny [12], je zřejmé, že sál byl plně obsazen.

Na obr. 7 je ukázka 1. strany Seznamu v původní podobě. Ten posloužil k sestavení „Upraveného seznamu“, v němž jsou vynechána přeškrtnutá jména a jsou opraveny překlepy k nimž došlo při prepisování z

²⁾ U pozvánky č. 15, je místo jména uvedeno „Leiter der Parteikanzlei“ (vedoucí stranické kanceláře), čímž je míněna kancelář A. Hitlera v Berlíně. Vedoucím kanceláře byl ministr Martin Borman, ale zda se tryzny zúčastnil on nebo některý z jeho zástupců není známo.

Verzeichnis der Teilnehmer
- 1 -

1	Frau Lina Heydrich	1
2	Frau E. Heydrich	2
3	Heinz Heydrich	3
4	Frau M. Heindorf	4
5	Staatssekretär K.H. Frank	5
6	Staatspräsident Dr. Emil Hácha	6
7	Vorsitzender d.Reg. Dr. Krejčí	7
8	W-Oberführer Dr. Bertsch	8
9	Minister Bienert	9
10	Minister Kamenitzky	10
11	Minister Kalfus	11
12	Minister Moravec	12
13	Minister Hrubý	13
~~14~~	~~W-Gruppenführer Heltenhammer~~	~~14~~
15	Leiter d. Parteikanzlei	15
~~16~~	~~Gen. Maj. d. Pol. Reinhardt~~	~~16~~
~~17~~	~~Gen. Lt. Foucart~~	~~17~~
18	Oberstarbeitsführer Leitner	21
19	Gen. Lt. d. Pol. Riege	22
20	W-Stubaf. Wolf	25
~~21~~	~~Gaulleiter Biggaba~~	~~26~~
22	Gaulleiter Wächter	27
23	Standartenführer v. Obwurzer	28
24	Oberbereichsleiter Schulte-Schomburg	28
25	W-Brigadeführer Opländer	29
~~26~~	~~SA-Gruppenführer May~~	~~30~~
27	NSKK Obergruppenführer Müller-Seyffert	31
28	Ministerialrat Dr. Gies	32
29	W-Obergruppenführer u. Gen. d. Pol. Freih. v. Eberstein	33
30	W-Obergruppenführer u. Gen. d. Pol. Hildebrandt	34
31	Kreisleiter Adam	36
~~32~~	~~Generalmusikdirektor Keilberth~~	~~37~~
33	W-Sturmführer Kluckhohn	51
~~34~~	~~W-Obergruppenführer Bassikow~~	~~52~~
~~35~~	~~W-Brigadeführer u. Gen. Maj. d. Pol. Obaldorf~~	~~54~~
~~36~~	~~W-Gruppenführer u. Gen. Maj. d. Pol. Müller~~	~~55~~
~~37~~	~~W-Standartenführer Schellberg~~	~~56~~
~~38~~	~~W-Gruppenführer u. Gen. Lt. d. Pol. Febe~~	~~57~~
39	Oberfinanzpräs. Dr. Bross	58

Obr. 7: Ukázka str. 1 (z celkových 10) německého Seznamu.

přípravných podkladů (některé se v archivu dochovaly). Hlavně však byly informace doplněny o údaje, které mají současným majitelům aršíků umožnit bližší identifikaci osob, které aršíky původně obdržely. Doplnující informace pocházejí z internetu a z literatury a zařazeny jsou jen ty, které se autorovi jevily jako nezpochybnitelné (kompletní původní Seznam i „Upravený seznam“ naleznete na webu našeho časopisu na www.filatelie.cz/archiv/4-2018/pametni_arsik_heydrih jako Přílohy 1 a 2).

Vojenské hodnosti jsou uváděny v německém znění a ve většině případů jsou převzaty ze Seznamu. Zkratky hodností jsou vysvětleny v příloze 3. Někteří členové NSDAP (popř. čestní členové), kteří nepůsobili v předmetné době přímo ve vojenských funkcích, nemají hodnost uvedenu, i když v literatuře někdy zaznamenána je. Informace o funkčním zařazení osob a politických hodnostech byly přeloženy do češtiny. Pokud byly v tabulkách použity jejich zkratky, je jejich význam uveden v příloze 4.

Blok pozvánek s vysokými čísly 410 až 443 nebyl zřejmě využit, ty se v Seznamu nevyskytují a není také známa existence aršíků s těmito čísly. POKRAČOVÁNÍ